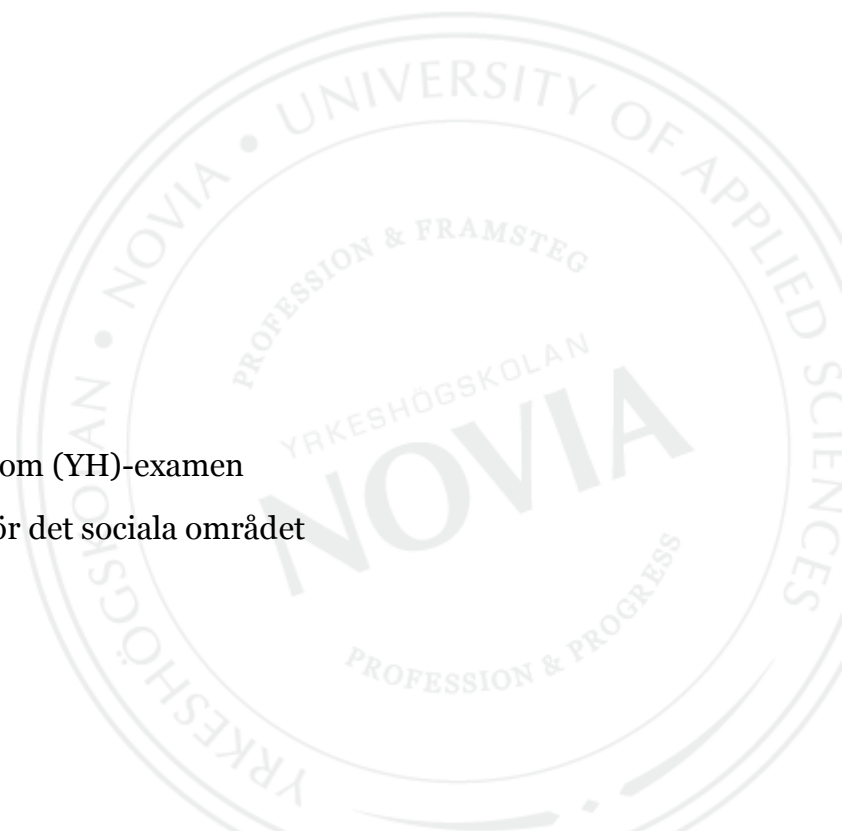

Socialt kapital bland äldre personer i Västra Finland

Therése Nisula

Examensarbete för Socionom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för det sociala området
Vasa 2012

EXAMENSARBETE

Författare: Therése Nisula
Utbildningsprogram och ort: Det sociala programmet, Vasa
Inriktningalternativ/Fördjupning: Äldreomsorg
Handledare: Ralf Lillbacka och Susanne Jungerstam

Titel: Socialt kapital bland äldre personer i Västra Finland

Datum 13.11.2012 Sidantal 34 Bilagor 1

Sammanfattning

Syftet med detta lärdomsprov är studera äldre personers sociala kapital. Lärdomsprovet är gjort i samarbete med Institutet för hälsa och välfärds (THL) forskningsenhet i Vasa. År 2011 skickade THL ut en enkät om psykisk hälsa till 10 000 slumpmässigt valda 15-80-åringar i Västra Finland. Respondenterna som studeras i detta lärdomsprov är över 66 år. De äldres sociala kapital jämförs även med en medelåldersgrupp som består av arbetsföra personer i åldern 30-65. De yngsta respondenterna i åldern 15-29 analyseras inte i detta lärdomsprov. Komponenter av socialt kapital som analyseras är valda utgående från frågor ur enkäten om psykisk hälsa. Frågorna berör föreningsaktivitet, umgänge med vänner och grannar samt känsla av tillit och samhörighet.

Resultatet visar att äldre personer har ett starkare socialt kapital än arbetsföra personer när det gäller föreningsaktivitet, umgänge med grannar samt känsla av samhörighet i grannskapet. Även om äldre är snäppet aktivare inom föreningar, är andelen aktiva i föreningslivet inom båda grupperna relativt låg. Äldre personer träffar inte sina vänner lika ofta som medelålders och resultatet visar att äldre personer oftare har kontakt med sina grannar än med sina vänner. Både äldre och medelålders litar ungefär lika mycket på sitt grannskap, men när det gäller tillit överlag påvisar medelåldersgruppen en starkare känsla av tillit än den äldre.

Språk: Svenska Nyckelord: socialt kapital, åldersgrupper, tillit, enkätundersökning

---

BACHELOR'S THESIS

Author: Therése Nisula
Degree Programme: Social Welfare
Specialization: Elderly care
Supervisors: Ralf Lillbacka and Susanne Jungerstam

Title: Social capital among older adults in Western Finland

Date 13.11.2012   Number of pages 34   Appendices 1

Summary

The purpose of this thesis is to compare the social capital of younger and older individuals. This thesis is done in cooperation with the National Institute for Health and Welfare (THL), specifically its research unit in Vaasa. In 2011, THL made a survey of mental health in Western Finland. The questionnaire was sent to 10 000 randomly chosen individuals in the age of 15-80. Questions about social capital from the mental health survey are examined in this thesis. The questions deal with matters such as activity in associations, social contacts such as friends and neighbors, and sense of trust and belonging.

The result shows that older people have a stronger social capital when it comes to activity within voluntary associations, having contact with neighbors and a sense of belonging in their neighborhood compared to middle-aged people. Although older adults are slightly more active within voluntary associations, the amount of active individuals within both age groups is relatively low. Older adults are more seldom in contact with their friends compared to middle-aged people. The result also shows that older people see their neighbors more frequently than their friends. The majority of both older and middle-aged adults trust their neighborhood, but the middle-aged show a stronger sense of trust overall, compared to older people.

Language: Swedish

Key words: social capital, age groups, trust, survey

Innehåll

1 Inledning	1
2 Syfte och frågeställningar	2
3 Teorier om socialt kapital	3
3.1 Socialt kapital – begreppets historia	3
3.2 Tre centrala teoretiker	4
3.3 Olika dimensioner	6
3.4 Negativa aspekter	8
4 Nedgången av socialt kapital	9
5 Indikatorer på socialt kapital.....	11
5.1 Socialt kapital i Finland	12
5.2 Socialt kapital i Österbotten	13
5.3 Föreningsaktivitet.....	14
5.4 Umgänge med vänner och grannar	15
5.5 Tillit.....	18
5.6 Samhörighet	19
6 Metod	19
7 Resultat och tolkning	21
7.1 Föreningsaktivitet.....	22
7.2 Umgänge med vänner och grannar	24
7.3 Tillit och samhörighet	26
8 Kritisk granskning och slutdiskussion	30

Litteratur

Bilaga

1 Inledning

Mitt lärdomsprov görs i samarbete med Institutet för hälsa och välfärd (THL):s forskningsenhet i Vasa. År 2011 skickade THL ut en enkät om mental hälsa åt 10 000 slumpmässigt valda personer i Västra Finland i åldern 15-80. I mitt lärdomsprov har jag använt mig av materialet från THL:s undersökning Enkät om psykisk hälsa i Västra Finland, årgång 2011. Syftet med lärdomsprovet är att se hur det sociala kapitalet ser ut bland äldre personer som är över 66 år. Jag har även jämfört äldre personers sociala kapital med en medelåldersgrupp som består av personer i åldern 30-65. Jag har studerat enkätsvaren relaterade till frågor om socialt kapital. De aspekter av socialt kapital som jag har analyserat är känsla av tillit, känsla av samhörighet, kontakt med vänner och grannar samt föreningsaktivitet.

2 Syfte och frågeställningar

Socialt kapital är det huvudsakliga temat för detta lärdomsprov. Jag kommer att studera några frågor ur enkäten om psykisk hälsa som berör socialt kapital. Undersökningen om människors psykiska hälsa riktar sig till personer i åldern 15-80. Syftet med detta lärdomsprov är att studera äldre personers sociala kapital. Valet att se på den äldre befolkningen är passande eftersom jag har inriktat mig inom äldreomsorg. Jag har jämfört de äldre respondenternas svar med en referensgrupp som består av arbetsföra personer i åldern 30-65, för att även i stora drag kunna se vilka skillnader som finns mellan äldre och arbetsföra personers sociala kapital. Jag har valt att lämna bort de yngsta respondenterna eftersom ungdomar lever i helt andra omständigheter än vuxna och att ta med denna grupp skulle göra resultatet missvisande. Ungdomarnas svar skulle troligtvis skilja sig ganska mycket från de vuxnas. Detta innebär att det högst sannolikt skulle finnas signifikanta skillnader mellan grupperna om de yngsta respondenterna var med i referensgruppen, medan skillnaden knappast vore signifikant om man endast jämförde äldre med personer i medelåldern. De centrala frågeställningarna i detta lärdomsprov är följande: Vad kännetecknar äldre personers sociala kapital? Finns det skillnader mellan medelålders och äldre personer i fråga om socialt kapital och isåfall vilka?

3 Teorier om socialt kapital

Socialt kapital är ett svårfångat begrepp på grund av dess bredd och diversitet. Definitionerna av begreppet är både vida och snäva. Socialt kapital kan definieras som ett samlingsnamn för sociala nätverk, tillit, ömsesidighet och socialt deltagande. Dessa räknas som viktiga komponenter av socialt kapital (Forsman, 2012, 19). Enligt Hyyppä (2007, 39-40) innebär socialt kapital normer och sociala relationer som är inrotade i våra samhällsstrukturer. Dessa normer, det vill säga det sociala kapitalet, möjliggör för människan att forma sin vardag och verksamhet så att hon kan nå sina mål. Socialt kapital kan även definieras som de fördelar i form av social kunskap och sociala kontakter som människor får utav medlemskap i kollektiv och organisationer (Giddens, 2007, 515).

3.1 Socialt kapital – begreppets historia

Under 1900-talet har termen socialt kapital dykt upp ett antal gånger; varje gång för att understryka att människan blir mer produktiv om hon är medlem i en social gemenskap. L. J. Hanifan var delstatsinspektör för landsbygdsskolorna i West Virginia och han anses vara den förste att använda begreppet. År 1916 poängterade Hanifan vikten av samhällsengagemang när han försökte effektivera skolornas verksamhet. Hanifan använde benämningen socialt kapital för att beskriva hur samhället och även människan själv gynnas av gemenskap med grannar och familjer och hur det sociala kapitalet stärks när dessa parter samarbetar. Hanifan ansåg att detta slags samhällsengagemang kunde förbättra livsvillkoren i hela samhällen samtidigt som den enskilde individen kunde dra nytta av fördelarna i form av medkänsla, hjälp av grannar samt gemenskap. (Putnam, 2000, 18-19)

Efter Hanifans uttalande om socialt kapital var det som om begreppet försvann under en längre tid. Termen dök inte upp igen förrän på 1950-talet när kanadensiska sociologer fann likheter mellan Hanifans beskrivning och trenden av nyrika förstadsbors anslutningar

till föreningar. Stadsforskaren Jane Jacobs tog upp termen på 1960-talet i samband med att hon lovordade grannsämjan i storstäderna och Glenn Loury hänvisade till socialt kapital när han analyserade hur det sociala arvet i Förenta staterna har påverkats av tiden av slaveri.

Det var inte förrän på 1980-talet som socialt kapital verkligen blev ett väldebatterat ämne. År 1988 gav sociologen James S. Coleman en definition på socialt kapital och precis som Hanifan hade gjort flera år tidigare så lyfte även Coleman fram vikten av sociala sammanhang när det gäller utbildning. Några år innan hade även den franske sociologen Pierre Bourdieu använt termen i samband med sociala och ekonomiska resurser i sociala nätverk. Under 1990-talet kom även Robert D. Putnam in i bilden och bidrog med sin forskning om demokrati i Italien samt det sociala kapitalets nedgång i USA. Av alla personer som uttalat sig om socialt kapital under 1900-talet är det Bourdieu, Coleman och Putnam som ofta anses vara de personer som haft störst inverkan på definitionen samt den globala diskussionen om socialt kapital. (Putnam, 2000, 19; Hyypä, 2007, 38)

3.2 Tre centrala teoretiker

Under årens lopp har många teoretiker understrykt olika saker i fenomenet, vilket bidrar till dess mångfald. Sociologerna Pierre Bourdieu (1930-2002), James S. Coleman (1926-1995) och statsvetaren Robert D. Putnam (1941-) anses ofta vara de personer som har haft mest inflytande kring diskussionen om socialt kapital. Hyypä (2007, 38) beskriver grundidén bakom Bourdieus teorier om socialt kapital som maktstrukturer i samhället och kampen mellan de olika klasserna. Enligt Bourdieu använder människor socialt kapital i samband med att de försöker vinna ekonomiskt i olika sammanhang. Bourdieu och Coleman ser det sociala kapitalet som en resurs för medlemmar i sociala nätverk, medan Putnam ser socialt kapital ur en mer samhällelig synvinkel. Han fokuserar på hur samhällen och kollektiv kan dra nytta av fördelarna med socialt kapital (Forsman, 2012, 19). Detta lärdomsprov grundar sig främst på Putnams teorier eftersom han i sin forskning ofta lyfter fram de komponenter av socialt kapital som studeras i detta lärdomsprov.

Enligt Coleman (1988, 98) består socialt kapital av flera olika enheter som alla har två saker gemensamt. För det första består alla enheter av någon aspekt av sociala strukturer och för det andra så underlättar enheterna handlingar för vissa aktörer inom strukturen. Socialt kapital är en resurs som finns tillgänglig för aktörerna, d.v.s. antingen enskilda individer eller större kollektiv och organisationer. Med hjälp av socialt kapital kan dessa aktörer åstadkomma saker eller uppnå mål som annars vore omöjliga att nå. Precis som andra former av kapital är socialt kapital inte fullkomligt ombytligt. Detta innebär att en enhet eller resurs inom socialt kapital riktar sig till specifika aktiviteter. En form av socialt kapital som underlättar vissa handlingar kan vara oanvändbar eller rentav skadlig i samband med andra aktiviteter.

Av de tre teoretikerna anses Putnam ha den snävaste definitionen på socialt kapital. Enligt Putnam är normer av ömsesidighet, sociala nätverk, tillit och medborgaraktivitet de viktigaste komponenterna av socialt kapital (Hyppä, 2007, 40). Putnam ser det sociala kapitalet både som en privat och en offentlig tillgång. Vinsten, eller fördelarna, som fås genom socialt kapital delas mellan personen som har investerat i det sociala kapitalet och personerna i hans/hennes omgivning. Oftast ser Putnam på socialt kapital ur en kollektiv synvinkel, som t.ex. hur samhällen påverkas av invånare med starkt och svagt socialt kapital (Putnam, 2000, 20). I *Den fungerande demokratin* beskriver Putnam medborgarandans rötter i Italien. De norra regionerna i Italien har i långa tider präglats av normer av ömsesidighet och olika nätverk av samhällsengagemang. Genom sina undersökningar konstaterade Putnam att den höga medborgarandan i norr har inverkat positivt på myndigheternas och marknadens effektivitet. (Putnam, 1995, 218) I hans nyare verk *Den ensamme bowlaren* diskuterar Putnam det sociala kapitalets uppgång och nedgång i USA. Enligt Putnam har i stort sett alla former av socialt kapital sjunkit under de senaste decennierna av olika orsaker. (Putnam, 2000, 26)

Precis som Coleman anser även Putnam (1995, 204) att olika enheter av socialt kapital är produktiva; de töms inte trots att de används, utan tvärtom ökar kapitalet i samband med användning. Däremot minskar det sociala kapitalet om man inte använder dess resurser. Putnam nämner förtroende som ett exempel. När två personer visar djupt förtroende för varandra blir följderna enbart positiva, men om personer drabbas av misstroende är det mycket svårt att bryta denna cirkel eftersom dessa personer tenderar handla så att

misstroendet växer och blir starkare. Putnam säger att även andra former av socialt kapital som sociala normer och nätverk blir starkare ju mer man använder dem och försvagas ifall de lämnar oanvända. Detta innebär att både goda och onda cirklar existerar i samband med skapandet och förstörandet av socialt kapital. (Putnam, 1995, 204-205)

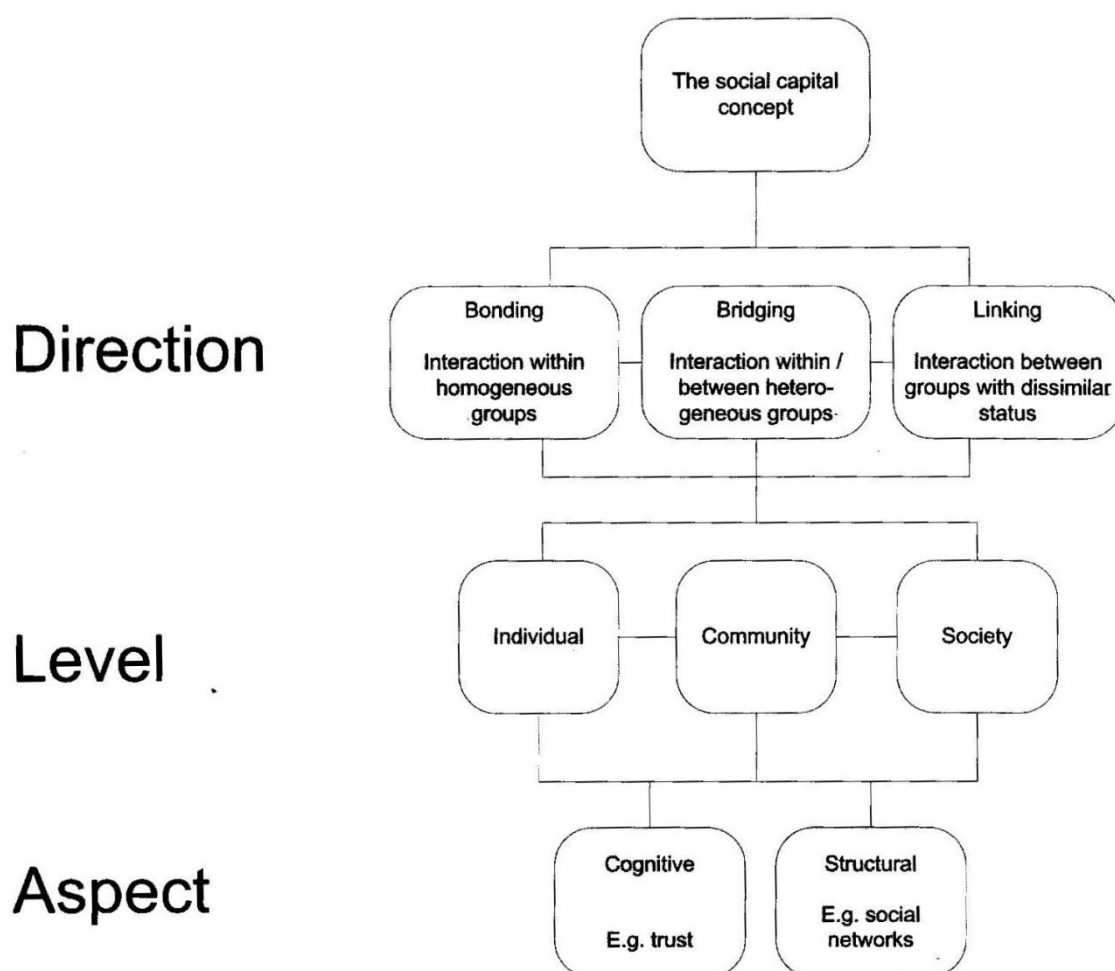
Putnams teorier om socialt kapital har fått kritik under årens lopp. Enligt Siisiäinen (2000, 6) är Putnams beskrivning av samhällsengagemanget för snäv eftersom hans koncept av medborgaraktivitet riktar sig främst till traditionella frivilliga organisationer som idrottsklubbar och kulturföreningar. Putnam nämner inte förhållandet mellan nyare rörelser och grupperingar i samhället. Siisiäinen menar att Putnam inte ser vilken roll massmedia och andra alternativa kommunikationssätt har i samhället på grund av hans snäva synvinkel. Putnam diskuterar varken konflikter mellan andra sorters grupperingar i samhället eller konflikter inom grupperingar och organisationer, vilket enligt Siisiäinen är ett sätt att undvika politik och nya utmaningar och de konflikter som uppstår i samband med dem. (Siisiäinen, 2000, 6-7)

3.3 Olika aspekter och dimensioner

Socialt kapital är ett fenomen som går att indela i olika dimensioner och nivåer. Strukturellt och kognitivt socialt kapital är en av de vanligaste indelningarna av fenomenet. Den strukturella sidan syftar på beteendemönster inom nätverk varav socialt deltagande i form av t.ex. frivillig föreningsverksamhet och sociala nätverk är de viktigaste komponenterna. Tillit, samhörighet och socialt stöd är viktiga komponenter inom kognitivt socialt kapital. (Forsman, 2012, 19) Ett annat sätt att indela socialt kapital är att se åt vilket håll de sociala banden är riktade. Sammanbindande socialt kapital ("bonding") innebär band mellan människor som tillhör samma grupp. Denna typ av socialt kapital är ofta exkluderande, eftersom fördelarna av homogena gruppers verksamhet når endast medlemmarna själva. Sammanbindande socialt kapital kan utgöras av sammanslutningar som bygger på etnisk bakgrund eller vars medlemmar tillhör en viss klass i samhället. Överbryggande socialt kapital ("bridging") är inkluderande och innebär band mellan människor och grupper av olik bakgrund och ställning. Ekumeniska religiösa

sammanslutningar och medborgarrättsrörelser är exempel på överbyggande socialt kapital. Ibland talas det även om nivåänkande socialt kapital ("linking"), vilket uppstår mellan personer eller instanser som befinner sig på olika nivåer, t.ex. mellan undersåtar och myndigheter. (Putnam, 2000, 22; Hyyppä, 2007, 43) Följande två figurer visar olika sätt att åskådliggöra de olika dimensionerna och nivåerna av socialt kapital.

Figur 1. Aspekter och dimensioner av socialt kapital.

(Hämtad ur Forsman, 2012)

Figur 2. Definitioner av socialt kapital.

Typ	Komponent	Nivå
Sammanbindande eller "bonding" (horisontellt, mellan människor)	Strukturell (socialt nätverk) och kognitiv (tillit, växelverkan)	Individuell (hushåll)
Överbryggande eller "bridging" (horisontellt, mellan grupper)	Strukturell (social kontroll) och kognitiv (deltagande, tillhörighet)	Gemenskap (grupp, nation)
Nivålänkande eller "linking" (vertikalt, mellan myndigheter och undersåtar)	Strukturell (organisationer)	Myndigheter (maktrelationer)

(Hämtad ur Hyyppä, 2007)

3.4 Negativa aspekter

Ofta pratar man om socialt kapital i positiv anda, men liksom de flesta teorier har socialt kapital även en mörkare sida. Personer som är medlemmar i sociala nätverk drar nytta av de fördelar som gemenskapen för med sig, men hur blir det med dem som befinner sig utanför gemenskapen? Socialt kapital kan skapa en så stark sammanhållning i grupper att det har en exkluderande effekt. Putnam (2000, 378) nämner det överflödiga sociala kapitalet som fanns i USA på 1950-talet, vilket ofta hade en uteslutande effekt hos grupper av ras, kön och klass. Tyvärr används socialt kapital även i negativa sammanhang där målsättningarna är själviska, antisociala och rentav illvilliga. Grupperingar som strävar efter skadliga mål kan använda sig av socialt kapital för att nå dessa mål. Människor som protesterar mot byggandet av behandlingshem för narkomaner i sitt grannskap handlar inte med tanke på allmänhetens bästa. Det vore även omöjligt för terrorister att bedriva attacker om de inte hade ett starkt nätverk. (Putnam, 21-22, 200) Olson (2007, 14) påpekar att det borde finnas fler inkluderande föreningar och grupperingar i samhället. För tillfället finns det många sammanbindande föreningar som har en exkluderande effekt; istället borde det ske en ökning i andra sorters gemenskaper som t.ex. byalag och grannskapsföreningar. Dessa föreningar välkomnar en stor mängd medlemmar och främjar vi-andan i stadsdelar och grannskap.

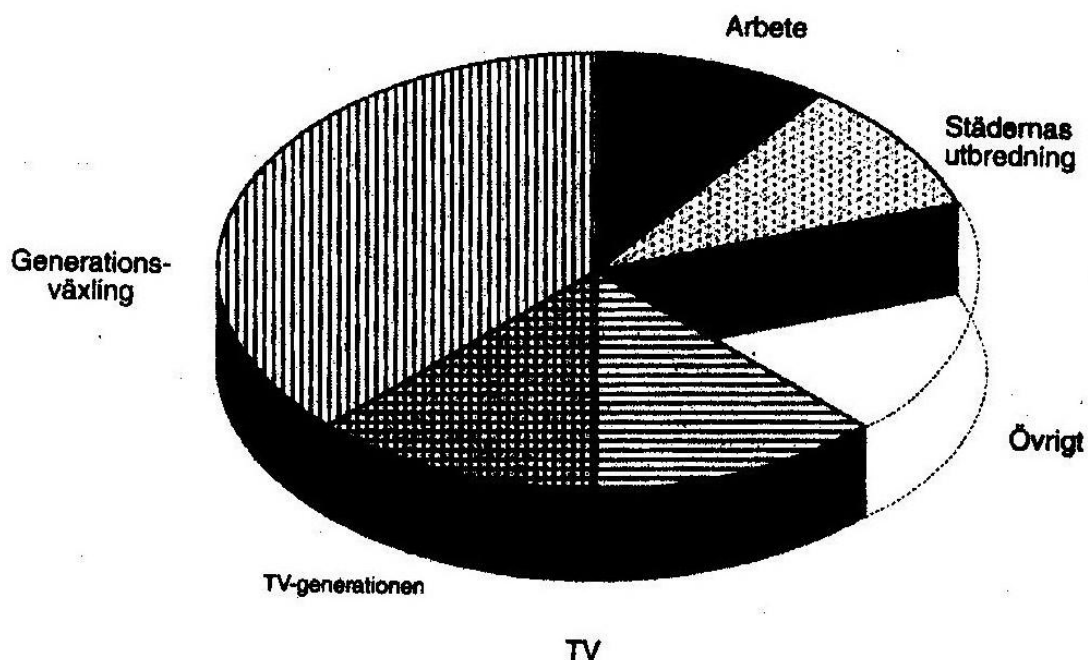
4 Nedgången av socialt kapital

I *Den ensamme bowlaren* (2000, 294-299) diskuterar Putnam flera alternativ till orsakerna varför samhällsengagemanget i USA har sjunkit så mycket under de senaste decennierna. Han utesluter bl.a. ras som en faktor, eftersom både vita och afrikanska amerikaner har lämnat föreningar i lika snabb takt. Däremot har statliga åtgärder och den s.k. välfärdsstaten skadat det sociala kapitalet under årens lopp. Putnam nämner slumsaneringen på 1950- och 60-talen som ett exempel där många mellanmänskliga band blev avklippta. Även om man i viss mån kan skylla på statliga åtgärder går det inte att i sin helhet lägga ansvaret på välfärdspolitiken, eftersom det är svårt att se samband mellan statens handlingar och minskningen av bowlingklubbar och familjemiddagar. Putnam väljer att utesluta denna faktor eftersom det enligt statistiska uppgifter inte finns något samband mellan ekonomiskt och politiskt starka stater och ett svagt socialt kapital. Marknadskapitalismen verkar inte heller ha inverkat eftersom det sociala kapitalet har gått både upp och ner under den tid som marknadskapitalismen har varit en del av ekonomin i USA. (Putnam, 2000, 294-297)

Putnam (2000, 298-299) drar slutsatsen att det finns åtminstone fyra faktorer som har orsakat försvagningen av det sociala kapitalet. För det första har människor nuförtiden brist på tid och pengar, vilket har en negativ inverkan på samhällsengagemanget. Påfrestningar syns speciellt tydligt i familjer där båda makarna arbetar. För det andra har de allt längre avstånden mellan bostadsområden och centrum, förorterernas större utbredning och pendlandet gjort sitt. Den tredje orsaken är enligt Putnam den elektroniska underhållningen, främst i form av TV-tittande. Denna faktor har gjort att människor tillbringar sin fritid allt oftare ensamma. Den fjärde och största orsaken till nedgången av socialt kapital är generationsväxlingen. Den äldre och mer samhällsengagerade generationen håller på att ersättas med en yngre som inte är lika aktiv i samhället. Tabellen nedanför visar hur mycket varje faktor har påverkat förändringen i socialt kapital. Putnam poängterar att dessa siffror endast är gissningar och

att det fortfarande finns outforskade områden som kunde ge ytterligare svar på varför samhällsengagemanget håller på att försvinna. (Putnam, 2000, 298-299)

Figur 3. Orsaker till nedgången av samhällsengagemanget i USA 1965-2000.

(Hämtad ur Putnam, 2000)

Alla delar inte Putnams åsikt om att TV-tittandet är en av orsakerna till minskningen av samhällsengagemanget. Hyypä (2007, 58) refererar till statsvetaren Eric Uslaner och hans forskning om surfandet på internet och TV-tittande. Resultaten från Uslaners undersökningar visar att TV-tittandet och surfandet inte påverkar hur mycket människor engagerar sig i frivillig verksamhet. Enligt Uslaner erbjuder internet, mobiltelfoner och andra nyare kommunikationsmedel ett mångsidigare sätt att bilda nya sociala nätverk. Jokinen & Saaristo (2004, 260) lyfter också fram media i positiv bemärkelse. Med hjälp av media kan man på kort tid nå ett stort antal människor. I samband med en katastrof kan t.ex. en kedja av textmeddelanden få tusentals invånare att tända ett ljus i sina fönster för att visa sin sorg. Sådana här handlingar utgör också en form av gemenskap.

Giddens (2007, 516) refererar till David Halpern som beskriver trenden av socialt kapital i Europa. Halpern anser att det inte är självklart att Europa kommer att gå samma väg som

USA i fråga om nedgången av socialt kapital. Länderna i Europa är olika sinsemellan och utvecklingen verkar inte gå i samma riktning i alla länder. Utvecklingen i Tyskland och Frankrike verkar enligt Halpern vara av blandad sort, medan länder som Sverige, Nederländerna och Japan visar en positiv eller stabil utveckling. Situationen i Europa är mer varierande jämfört med situationen i USA. Giddens refererar även till Putnam som i sin tur anser att det för tillfället finns stor risk att Europa kommer att drabbas på samma sätt som USA. Putnam tror dock inte att detta kommer att ske inom en snar framtid; troligtvis kommer det att ta några årtionden innan Europa befinner sig i samma situation som USA. (Giddens, 2007, 516-517)

5 Indikatorer på socialt kapital

Det finns många olika sätt att mäta och undersöka indikatorer på socialt kapital, vilket delvis förklarar varför resultaten i olika undersökningar ser så annorlunda ut. På grund av detta är det svårt att jämföra undersökningar med varandra. En del av problematiken med mätningen av socialt kapital beror på att fenomenet existerar både på en konkret individuell nivå och på en mer abstrakt gruppnivå. Vissa anser att man kunde få mycket mer ut av socialt kapital om man studerade den kollektiva sidan av fenomenet, men det är svårare att undersöka socialt kapital som ett gruppfenomen än på det individuella planet. (Jakobsson & Nyqvist, 2011, 84)

Socialt kapital är också svårt att mäta och undersöka på grund av att dess komponenter är svåra att förvandla till mätbara enheter. Det är möjligt att räkna föreningsmedlemmar, men det är svårt att dra slutsatser om medlemmarnas sociala samverkan utgående från hur länge de har varit medlemmar eller hur många föreningar de tillhör. Personer som har varit medlemmar länge i en förening kan vara passiva, vilket betyder att de egentligen inte stärker sitt sociala kapital med medlemskapet. Bourdieu, Coleman och Putnam anser alla tre att socialt kapital bör mätas empiriskt och att det är själva processen som borde

stå i fokus, inte följderna av resursen vid val av mätningssätt. Socialt kapital går att mäta, men beroende på hurdana frågor som ställs kan undersökningar visa olika resultat. (Hyypä, 2007, 76, 78) Det forskas ständigt om nya tillvägagångssätt och metoder som ska förbättra möjligheter att undersöka socialt kapital (Grootaert & van Bastelaer, 2001, 1; Dudwick, m.fl, 2006, 1)

Umgänge med vänner och grannar, föreningsaktivitet, tillit samt samhörighet är komponenter av socialt kapital som kommer att analyseras i detta lärdomsprov. Indikatorerna har valts utgående från frågorna i enkäten om psykisk hälsa. Indikatorerna som analyseras är både strukturella och kognitiva. Föreningsaktivitet samt umgänge med vänner och grannar utgör den strukturella sidan av socialt kapital, medan tillit och samhörighet utgör den kognitiva.

5.1 Socialt kapital i Finland

År 2006 gjordes utgående från European Values Study (EVS) en jämförande studie av de europeiska ländernas sociala kapital. Undersökningen gjordes i 24 länder och utgående från svaren av närmare 30 000 respondenter kunde van Oorschot, Arts & Gelissen konstatera att det inte finns stora skillnader mellan de europeiska länderna. Det sociala kapitalet i de nordiska länderna är dock starkare jämfört med andra europeiska länder i alla kategorier utom umgänge med familjen. På denna punkt avviker även Finland från de övriga nordiska länderna; vi umgås med familjen mer sällan än Norden i genomsnitt. (Jakobsson & Nyqvist, 2011, 85)

Det har även forskats om socialt kapital i Finland. År 2001 intervjuade Alanen och Niemeläinen 2 959 personer från alla regioner i landet. Intervjuerna tog upp ämnen så som vänskapsrelationer, aktiviteter, förtroende samt bristen på socialt kapital som även kallas för negativt socialt kapital. Resultaten från denna studie visade bland annat att det fanns mer individuella skillnader än regionala. Högre tjänstemän och män samt personer i 35-54 års ålder hade en hög förekomst av socialt kapital jämfört med andra. Arbetsoförmögna, jordbrukare och arbetslösa hade ett negativt socialt kapital. Lappland

samt norra och södra Karelen var regioner som hade ett starkt socialt kapital. Även Österbotten avvek från de andra delarna av landet på vissa punkter, bland annat genom att ha ett högt deltagande i hobbyverksamhet samt frivilligt arbete.

5.2 Socialt kapital i Österbotten

Det österbottniska sociala kapitalet har fått mycket uppmärksamhet sedan början av 2000-talet i samband med Hyypä & Mäkis forskning. Temat för deras undersökning var att kartlägga det sociala kapitalet hos svensk- och finskspråkiga i Österbotten samt att undersöka kapitalets samband med hälsa (Hyypä & Mäki, 2003, 770; De Silva, m.fl, 2005, 619). Efter grundliga undersökningar kring det han kallar Mumindalsfenomenet (=socialt kapital), har Hyypä (2007, 122) dragit slutsatsen att finlandssvenskarnas samhörighetskänsla, tillit till medmänniskor samt höga föreningsaktivitet är faktorer som påverkar de svenskspråkigas hälsa i positiv riktning. Vid sidan av Hyypä & Mäki har även det sociala kapitalet undersökts i samband med två större undersökningar: GERDA Botnia-projektet och Enkäten om psykisk hälsa i Västra Finland. Undersökningarna handlar inte enbart om socialt kapital men båda innehåller frågor som berör ämnet. (Jakobsson & Nyqvist, 2011, 86)

GERDA-projektet inleddes om ett samarbetsprojekt med projektet Umeå 85+ som vid den tiden redan hade samlat in data om äldrebefolkningen i Västerbotten. Målet med projektet var att få kunskap om den äldre befolkningens livsvillkor i Västerbotten och Österbotten. År 2005 skickades en enkät ut till personer födda år 1930 och 1940. År 2008 när projektet led mot sitt slut upplevde projektmedlemmarna att det fortfarande fanns mycket outforskat så resultatet blev att projektet blev förlängt. Det nya GERDA Botnia-projektet inleddes år 2009 som ett treårigt samarbetsprojekt mellan Åbo Akademi, Yrkeshögskolan Novia samt Umeå Universitet och 2010 skickades en ny enkät ut. (Jungerstam, 2012, 7)

Enkäten om psykisk hälsa är en befolkningsbaserad enkätundersökning som genomförs vart tredje år i Västra Finland. Undersökningen görs i samarbete med Institutet för hälsa och välfärd (THL), Åbo Akademi i Vasa, Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt samt Vasa,

Mellersta Österbottens och Syd-Österbottens sjukvårdsdistrikt. Enkäten utkom första gången år 2005 och sedan dess har den utkommit åren 2008 och 2011. Datamaterialet som samlades in i den senaste undersökningsomgången 2011 analyseras i detta lärdomsprov. Respondenterna bestod av 5 000 slumpässigt valda 15-80-åringar. (Jakobsson & Nyqvist, 2011, 87; Herberts, m.fl. 2012, 6)

5.3 Föreningsaktivitet

Föreningsaktivitetens inverkan på socialt kapital är svår att mäta på grund av att det finns så många olika slags föreningar vars verksamhet ser annorlunda ut för medlemmarna. Trots att antalet ideella föreningar har ökat markant under de senaste årtionden menar Putnam (2000, 51) att dessa siffror ger en felaktig bild av det sociala kapitalet och av det medborgerliga deltagandet. Föreningar och organisationer som stärker det sociala kapitalet är sådana som har lokalavdelningar och som i sin tur ger medlemmarna möjlighet att träffas och arbeta på gräsrotsnivå. Putnam använder AARP (American Association of Retired Persons) som ett exempel för att visa hur många stora organisationer nuförtiden inte är stationerade nära sina medlemmar. Ett logiskt ställe för AARP:s ledning vore t.ex. Florida eller Arizona där den äldre befolkningen är starkt koncentrerad, men istället har organisationen sitt huvudkontor i Washington, liksom många andra likartade organisationer. Sådana här opinionsbildande organisationer livnär sig på medlemsavgifter men utan lokalavdelningar bidrar de sällan till att skapa socialt kapital. (Putnam, 2000, 51-54)

Medlemsskap i föreningar med lokalavdelningar visar helt andra trender än föregående. Sedan 1900-talets början fram till 1960-talet ökade antalet medlemmar. Precis som många andra aspekter av socialt kapital har medlemsskapet i lokala föreningar sjunkit sedan slutet av 1960-talet. När vi trädde in i det nya årtusendet hade den stora vågen av ökat medlemsskap från efterkrigstiden nästan totalt suddats ut. Putnam konstaterar att det skulle krävas ett detaljerat detektivarbete för att få fram de händelseförlopp som eventuellt har lett till ett sjunkande medlemsantal inom många olikartade organisationer. Trots organisationernas olikhet visar de ändå samma trend som Putnam har kunnat

konstatera i samband med många andra aspekter av socialt kapital; ökningen fram till 1960-talet och den stadiga nedgången därefter. (Putnam, 2000, 55-56, 60)

Hyypä (2007, 58) påpekar att inte alla sorters föreningsverksamhet håller på att minska. Antalet medlemmar i föreningar som är inriktade på ekologisk verksamhet, som natur- och djurskyddsorganisationer, har ökat under de senaste åren. Även frivilligorganisationer, som arbetar för bl.a. homosexuella och utvecklingsstörda personers rättigheter, har blivit populärare. Enligt Hyypä har medborgaraktiviteten ändrat tyngdpunkt och fokuserar nu på orättvisa förhållanden i samhället som människor tidigare inte har velat se. (Hyypä, 2007, 58)

I Finland är Österbotten känt för sina aktiva svenskspråkiga föreningsmedlemmar. Martti Siisiäinen har forskat mycket om föreningsaktiviteten i Finland och konstaterat att svenskspråkiga personer i genomsnitt är medlemmar i fler föreningar än finskspråkiga i landet. I föreningsregister finner man att de svenskspråkiga har en stor andel i bl.a. kultur- och bildningsorganisationer samt religiösa föreningar. Hyypä (2007, 113) påpekar att man bör vara försiktig med antaganden om medborgaraktivitet utgående från namnlistor, eftersom många föreningar i registren är passiva och inte bidrar till samhällsengagemang hos sina medlemmar. Enligt Hyypäs undersökningar deltar de svenskspråkiga oftare i religiösa sammanhang än de finskspråkiga på samma ort. Även musiken verkar ha en större betydelse för finlandssvenskarna eftersom över en tiondel av alla kvinnor sjunger i kör och det finns även fler svenskspråkiga musikanter än finskspråkiga. Deltagandet i hobbyföreningar är hög i hela Österbotten. (Hyypä, 2007, 112-114)

5.4 Umgänge med vänner och grannar

Grannskapets betydelse i samband med socialt kapital har bl.a. undersökts av Forrest & Kearns (2001, 2143). Genom sin forskning har författarna dragit slutsatsen att grannskapet spelar en viktig roll för människornas sociala kapital. I sin studie beskriver författarna vilka komponenter av socialt kapital som är viktiga för grannskapet och vilken linje grannskapet borde ha för att stöda det sociala kapitalet. Komponenter som Forrest

och Kearns (2001, 2140) ser som viktiga är bl.a. social delaktighet, känsla av samhörighet, tillit, ömsesidighet samt gemensamma aktiviteter i grannskapet. Enligt Putnam (2000, 110) visar undersökningar en nedgång i umgänget med grannar i USA. Mellan åren 1974 och 1998 har frekvensen av umgänge med någon granne sjunkit från omkring 30 till 20 gånger om året. Detta resultat gällde gifta personer. Frekvensen bland ensamstående sjönk från ungefär 50 gånger till cirka 35 gånger om året. Det finns även undersökningar som pekar på att nedgången började redan under 1950-talet. I så fall är banden till grannarna kanske endast hälften så starka under 1990-talet om man jämför med hur det var under 1950-talet. (Putnam, 2000, 110-111)

Enligt Putnam (2000, 103) håller även amerikanernas umgänge med vänner på att minska drastiskt. Under 1970-talet hade amerikanerna i genomsnitt 14-15 bjudningar i hemmet per år. Fram till 1999 har detta antal minskat till 8 bjudningar i året. Under samma tidsperiod har även andelen amerikaner som ber sina vänner titta in minst två gånger i månaden minskat från närmare 50 till under 40 procent. År 1975 var andelen personer som har varit hemma hos vänner föregående vecka cirka 40 procent; över tjugo år senare har andelen minskat till cirka 25. Besök hos vänner och bjudningar i hemmet har alltså blivit ovanligare i USA sedan 1975 fram till 1990-talets slut. Putnam påpekar att platsen där man investerar i det sociala kapitalet möjligtvis har förflyttats från hemmet till exempelvis restauranger. I så fall borde det ha skett en naturlig ökning i restaurangbesöken men enligt undersökningar har antalet restaurangbesök knappt förändrats vilket tycks utesluta att människor har börjat träffas oftare på restauranger. (Putnam, 2000, 103-104)

Putnam diskuterar om mötesplatserna har förflyttats från hemmen och barer till idrottsplatser så som fotbollsplanen och gymet. Undersökningar har gett motstridiga resultat vad gäller motionens och idrottens inverkan på det sociala kapitalet. Vissa resultat hävdar att det har blivit vanligare med idrottsföreningar medan andra mätningar visar att deltagandet i själva verket har minskat inom en stor del av sportgrenarna. Bowling är den enda gren i USA vars deltagarantal inte har minskat på samma sätt som de andra grenarna. Trots att antalet bowlare har ökat, delvis på grund av att invånarantalet har ökat, så har lagsporten inom bowling sjunkit drastiskt under 10-15 års tid. Liksom många andra former av socialt kapital nådde lagbowlingen sin höjdpunkt under 1960-

talet varefter det har skett en stadig nedång. Putnam poängtar dock att en stor del av de "ensamma bowlarna" i själva verket bowlar i informella grupper och att dessa personer är fler än de som verkligen bowlar ensamma. De informella grupperna kan ändå inte motsvara den traditionella lagbowlingen där man regelbundet träffar bekanta personer med olika bakgrund. En positiv trend med tanke på det sociala kapitalet är att antalet åskådare har ökat stadigt sedan 1960-talet. Att se på en fotbollsmatch tillsammans med sina vänner kan skapa lika mycket känsla av samhörighet och gemenskap som när man sitter och spelar kort hemma hos någon. (Putnam, 2000, 114-119)

I Finland har man undersökt trenden av sociala kontakter till vänner och grannar i samband med GERDA Botnia-projektet. Undersökningen riktade sig till äldre personer i Västerbotten, Österbotten samt det finskspråkiga Österbotten. De äldres sociala nätverk mättes utgående från hur ofta respondenterna har kontakt med vänner och grannar. Resultatet visade att de äldre i Västerbotten hade en något tätare kontakt med både vänner och grannar i jämförelse med de svensk- och finskspråkiga i Österbotten. Tabellen nedanför visar närmare hur stor procentandel av respondenterna hade täta kontakter till vänner och grannar. Tabellen visar även fördelningen av passivt och aktivt föreningsmedlemsskap samt känslan av tillit gentemot vänner och grannar. I fråga om täta kontakter med vänner och grannar samt aktivt medlemsskap i föreningar hade de svenskspråkiga i Österbotten en högre procentandel jämfört med de finskspråkiga. När det gäller tillit till vänner och grannar var den lite högre i Västerbotten än i svenska och finska Österbotten. Tillit till vänner och grannar var nästan exakt likadant fördelad mellan de båda språkgrupperna i Österbotten. Den äldre befolkningen hade på båda orterna högre tillit gentemot vänner än grannar, vilket inte var särskilt överraskande. (Nygård & Forsman, 2012, 89-90)

Figur 4. Procentuell fördelning av socialt kapital enligt region.

	Västerbotten (N=3720)	Svenskspråkiga Österbotten (N=1851)	Finskspråkiga Österbotten (N=1121)
<i>Föreningsmedlemskap</i>			
Ej medlem	16	8	19
Passiv	36	32	31
Aktiv	48	60	50
<i>Täta sociala kontakter</i>			
Vänner	88	83	74
Grannar	86	80	72
<i>Hög tillit</i>			
Vänner	70	64	65
Grannar	45	40	40

(Hämtad ur Nyqvist, Nygård & Forsman, 2012)

5.5 Tillit

Känslan av tillit kan indelas i olika former. Putnam (2000, 144) vill skilja åt tillit som människor känner gentemot politiker och staten och så kallad social tillit som innebär tillit till människor i sin omgivning. Dessa två former av tillit bör inte blandas ihop, för de är inte samma sak även om social tillit kan bidra till att människor litar mer på staten och politiker. Putnam talar också om "massiv" och "tunn" tillit. Massiv tillit bygger på människans personliga erfarenheter – man litar på en person därför att man är vänner eller för att man har känt personen i flera år. Tunn tillit däremot är mer en samhällsnorm - man litar på människor som man aldrig har träffat eller personer som man har stött på i affären. Denna form av tillit har man i själva verket mer nytta av enligt Putnam. Massiv tillit ger starka band och täta nätverk men skänker inte en stor radie av tillit. Radien av tunn tillit kan däremot sträcka sig längre än de täta nätverken.

I *Den ensamme bowlaren* (2000, 147) beskriver Putnam hur känslan av tillit hos amerikanerna har sjunkit under de senaste decennierna. Flera material visar att social tillit blev starkare i det amerikanska samhället från mitten av 1940-talet och att den nådde kulmen år 1964. Efter det har det pågått en stadig nedgång i social tillit. Resultaten från mätningar visar att denna nedgång är generationsbetingad; för varje generation

sjunker tilliten men inom varje åldergrupp hålls den lika stark (eller svag) som den alltid har varit. Under 1980-talet blev nedgången ännu brantare bland yngre amerikaner. Ungdomarna anser att de inte kan lita på människor på grund av egna erfarenheter. Detta tyder inte på karaktärsfel enligt Putnam. Han anser att ungdomarnas misstroende i själva verket speglar hurudant socialt förhållningssätt som har rått i samhället under de senaste åren. Putnam säger att det är möjligt att det är den tunna tilliten som har försvagats under de senaste decennierna, men att den massiva tilliten fortfarande är lika stark. (Putnam, 2000, 147-149)

5.6 Samhörighet

Enligt Hyypä (2007, 33) är vi-andan som upplevs i sociala nätverk och gemenskaper en grundläggande del av socialt kapital. För att vi-anda ska kunna uppstå i ett nätverk, behöver gruppmedlemmarna ha tillit till varandra; de behöver kunna lita på att alla i gemenskapen strävar efter samma målsättningar. Hyypä säger att vi-andan, det vill säga samhörighetskänslan möjligtvis är den viktigaste egenskapen i en gemenskap. Alla medlemmar i en gemenskap behöver inte ha samma upplevelser, det räcker att alla är medvetna om vilka erfarenheter som har format gruppens historia. När den gemensamma erfarenheten påverkar medlemmarna på ett starkt sätt stärks också samhörighetskänslan. Även målet för verksamheten kan stärka samhörighetskänslan. Ett exempel på detta är hur Vinterkriget påverkade finländarna. Oavsett politisk linje stod alla på samma sida; vi-andan enade ett helt folk. Hyypä nämner även Mark Granovetter i samband med samhörighet. Granovetters forskning om svaga och starka band visar att det i själva verket är de svaga banden mellan människor som ökar samhörigheten och att svaga band sprids bättre jämfört med starka band. Gemenskaper som främst bygger på svaga band mellan medlemmar är mer framgångsrika än grupper som bygger på arbetsgemenskap eller vänskap. (Hyypä, 2007, 33-35; Granovetter, 1973, 1360)

6 Metod

Enkäten om psykisk hälsa skickas ut vart tredje år i Västra Finland, den första enkäten skickades ut år 2005. I detta lärdomsprov analyseras resultatet från den senaste enkäten som skickades ut år 2011. Enkäten om psykisk hälsa består av sammanlagt 38 frågor. Förutom frågor om socialt kapital berör frågorna även ämnen såsom alkoholanvändning, depression, spelvanor och mentala problem. Det sociala kapitalet analyseras här utgående från fyra frågor som berör socialt kapital. Dessa frågor handlar om föreningsaktivitet, umgänge med vänner och grannar samt känsla av tillit och samhörighet. Respondenterna i enkätundersökningen är slumpmässigt valda 15-80-åringar varav 2 000 personer är från Syd-Österbottens sjukvårdsdistrikt, 2 000 från Vasa sjukvårdsdistrikt, 1 000 från Mellersta Österbottens sjukvårdsdistrikt samt 5 000 personer från Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt. Svarsprocenten i den senaste enkäten var lägre än i den första från år 2005. I Österbotten svarade 2 256 personer av totalt 5 000, vilket motsvarar 45,3%. I Egentliga Finland var svarsprocenten snäppet högre; 47,3 procent med 2 362 personer som svarade på enkäten. Totalt sett var svarsprocenten 46,2. Sammanlagt svarade 4 618 personer på enkäten. (Herberts, m.fl, 2012, 6, 9-10)

Respondenterna som har svarat på den nyaste enkäten från 2011 är födda åren 1931-1995. I de tre sjukvårdsdistrikten i Västra Finland bor det sammanlagt 439 200 invånare och distrikten är indelade i 43 kommuner. Syd-Österbottens sjukvårdsdistrikt består av 20 finskspråkiga kommuner med ett invånarantal på närmare 200 000 personer. Vasa sjukvårdsdistrikt består av 15 kommuner varav 3 av dem är helt svenskspråkiga, 7 kommuner är tvåspråkiga med svenska som majoritetsspråk, 2 tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk samt 3 kommuner som är helt finskspråkiga. I Vasa sjukvårdsdistrikt är invånarantalet 165 000. Mellersta Österbottens sjukvårdsdistrikt består av 75 000 invånare och 9 kommuner varav 2 är tvåspråkiga och de resterande är finskspråkiga. Sjukvårdsdistriktet i Egentliga Finland har 468 000 invånare och består av 29 kommuner. (Herberts, m.fl, 2012, 10-11)

Oviktade data har använts i detta lärdomsprov. Frågorna som har valts är olika till sin karaktär och lyfter fram olika dimensioner av socialt kapital. Sociala kontakter och föreningsaktivitet utgör strukturella frågor, medan känsla av tillit och samhörighet är kognitiva frågor. I fråga 14 som handlar om sociala kontakter analyseras endast variablerna vänner och grannar. Frågan bestod även av variablerna make/maka, föräldrar, barn, barnbarn, syskon och släktingar. Att jämföra hur ofta den äldre och arbetsföra generationen har kontakt med dessa personer skulle inte vara relevant. Det är sannolikt att flera av de äldre respondenterna inte har maken eller maken kvar i livet. Det samma gäller för deras föräldrar och syskon. Det är också naturligt att föräldrar träffar sina barn regelbundet. Dessa variabler är helt enkelt inte relevanta att jämföra, eftersom man ganska långt kan gissa sig till resultatet. Dessutom kunde lärdomsprovet lätt bli för omfattande om för många frågor togs med.

Detta lärdomsprov kommer inte att analysera de yngsta respondenterna i åldern 15-29. Resultatet kunde bli missvisande om de yngsta respondenternas svar togs med i referensgruppen. Det är större chans att skillnaden mellan den äldre och arbetsföra gruppen är signifikant om de yngre respondenterna är med. Signifikansnivån skulle helt enkelt se väldigt annorlunda ut beroende på om ungdomarna är medräknade eller inte. Eftersom ungdomarnas livssituation skiljer sig så mycket från resten av respondenternas, har denna grupp lämnats bort helt och hållet. Ungdomar umgås högst sannolikt mer sällan med grannar än vad vuxna gör, vilket är helt naturligt. De har även möjlighet att träffa sina vänner dagligen i skolan, vilket gör att man kan anta att många ungdomar skulle svara att de har kontakt med vänner flera gånger i veckan. Det är vanligt att ungdomar är med i olika idrottsföreningar och andra sammanhang, men det säger nödvändigtvis inte mycket om deras individuella sociala kapital i fråga om föreningsaktivitet. Det finns ungdomar som är aktiva inom olika sportgrenar eller andra föreningar på grund av föräldrarnas initiativ, inte för att de själva väljer det. Det är alltså inte säkert att en 15-åring gör självständiga val i fråga om föreningsaktivitet. Det skulle ha varit möjligt att se skilt på ungdomarna, men det skulle ha blivit för omfattande för ett lärdomsprov, vilket också var en orsak till varför denna åldersgrupp lämnades bort helt och hållet. Det vore bättre att se skilt på denna åldersgrupp om man vill undersöka socialt kapital, eftersom ungdomar lever i helt andra omständigheter än vuxna personer.

Orsaken till varför referensgruppen börjar vid 30-års-åldern och inte vid t.ex. 25 är för att det helt enkelt är större sannolikhet att en 30-åring har stadgat sig i arbetslivet.

Respondenternas hemort, kön eller annan information framkommer inte i detta lärdomsprov. Resultatdelen visar endast hur respondenterna har svarat enligt åldersgrupp och eftersom både referensgruppen och den äldre gruppen består av flera hundra personer är det omöjligt för utomstående att dra slutsatser om respondenternas identitet. I resultatet visas endast hur stor procent av gruppen som har svarat på de olika svarsalternativen, inte antalet respondenter, vilket även skyddar de svarandes identitet.

7 Resultat och tolkning

Resultatet och tolkningen från denna undersökning presenteras i skilda underkapitel, börjandes med de strukturella frågorna om föreningsaktivitet samt umgänge med vänner och grannar och avslutningsvis de kognitiva frågorna om tillit och samhörighet. Resultatet ger ingen detaljerad information om trenderna av socialt kapital inom den äldre generationen, på grund av gruppens storlek. Däremot ger resultatet en överskådlig bild av situationen just nu och visar i stora drag hur det sociala kapitalet ser ut hos äldre personer i förhållande till medelåldersgruppen. För att göra tabellerna mer åskådliga har svarsalternativen i alla frågor slagits ihop för att minska på variablerna. Tabellerna i sin ursprungliga form finns som bilaga på sista sidan. (se bilaga 1)

7.1 Föreningsaktivitet

Tabell 1 visar hur aktivt respondenterna anser att de deltar i föreningslivet. Svarsalternativen är mycket aktivt, ganska aktivt, ganska lite och inte alls. Tabellen i sin ursprungliga form visar att det finns ett samband mellan ålder och föreningsaktivitet

($\chi^2=42,26$ (df.=3); $p=0,000$). Det är få personer ur båda grupperna som är mycket aktiva i föreningslivet, endast 5,9 procent av de äldre respondenterna och 6,7 procent av medelålders. Trots att de äldre överlag anses vara aktivare, så är det fler medelålders personer i den mycket aktiva ändan. Däremot är det betydligt fler äldre som anser att de är ganska aktiva, närmare 25 procent jämfört med cirka 17 procent av de medelålders. 32,8 procent av de medelålders och 37,1 procent av de äldre svarade att de deltar ganska lite i föreningslivet. Störst skillnad mellan gruppernas svar påträffas hos dem som har svarat att de inte alls är föreningsaktiva; 43,1 procent av de medelålders och 32,6 procent av de äldre är inte alls aktiva inom föreningslivet. Största delen av alla respondenter från både medelåldersgruppen och äldre gruppen har svarat att de inte alls är aktiva inom föreningslivet. Tabell 1 visar i stora drag hur respondenterna har svarat. För att få en mer åskådlig tabell visas inte tabellen i sin ursprungliga form, utan här har svarsalternativen slagits ihop och minskats från fyra till två. De ursprungliga svarsalternativen "mycket aktiv" och "ganska aktiv" bildar en ny gemensam variabel som går under benämningen "deltar aktivt". De två kvarstående svarsalternativen "ganska lite" och "inte alls" är ihopslagna och går under benämningen "deltar inte aktivt" i tabell 1. Det finns fortfarande ett signifikant samband mellan ålder och föreningsaktivitet efter ihopslagningen av svarsalternativen ($\chi^2=14,5$ (df.=1); $p=0,000$).

Tabell 1. Hur aktivt deltar Du i föreningslivet?

(%)	30-65 (N=2845)	66+ (N=948)	Totalt (N=3793)
Deltar aktivt	24,0	30,3	25,6
Deltar inte aktivt	76,0	69,7	74,4

($\chi^2=14,5$ (df.=1); $p=0,000$)

Resultatet visar att majoriteten av alla respondenter inte är aktiva inom föreningslivet. Detta avviker från det resultat som utkom i samband med GERDA-enkäten. I figur 4 på s. 17 kan man se att 50 respektive 60 procent av finsk- och svenskspråkiga äldre i Österbotten är aktiva inom föreningslivet. Enkäten om psykisk hälsa har även skickats till

Egentliga Finlands sjukvårdsdistrikt, vilket kan vara en delorsak varför föreningsaktiviteten är så låg. Det vore bra att undersöka sjukvårdsdistrikten närmare för att se om det är något område som drar ner på procenten i denna fråga. Frågan om föreningsaktivitet i enkäten om psykisk hälsa ger inte en detaljerad bild av respondenternas föreningsliv, medan GERDA-enkäten har skilt på passivt och aktivt medlemskap, vilket säger mer om respondenternas sociala kapital. När man mäter socialt kapital finns det många tillvägagångssätt, vilket också påverkar det slutliga resultatet. Skillnaderna mellan GERDA-enkäten och enkäten om psykisk hälsa kan helt enkelt bero på olika tillvägagångssätt och metoder, vilket gör det svårt att jämföra båda resultaten med varandra.

Resultatet i denna fråga var i stort sett väntat, eftersom äldre personer ofta anses vara mer aktiva än yngre inom föreningslivet. Det som var oväntat var att i den mest aktiva ändan var det ändå den arbetsföra gruppen som var aktivare. Att relativt få äldre personer ser sig själva som mycket aktiva kan eventuellt bero på att äldre är mer anspråkslösa än yngre och att de två åldergrupperna helt enkelt har olika syn på vad som innebär att vara mycket aktiv. Det kan också hända att resultatet är sanningsenligt och att äldre inte är mycket aktiva på grund av ålder eller andra orsaker. Frågan är lite problematisk, eftersom det kan vara svårt för respondenter att avgöra vad t.ex. "ganska aktiv" och "mycket aktiv" innebär i praktiken. Det krävs mer detaljerad information om en persons föreningsaktivitet innan man kan dra slutsatser om hans/hennes sociala kapital. Man behöver veta om aktiviteten bygger på att man betalar medlemsavgifter till olika föreningar eller om man deltar konkret i en eller flera föreningars verksamhet. Det vore lättare att dra slutsatser om respondenternas sociala kapital om det kom fram mer specifikt hurudan föreningsverksamhet respondenterna deltar i och på vilket sätt de deltar. Att skilja på passivt och aktivt medlemskap skulle kunna vara ett sätt att få fram mer information.

7.2 Umgänge med vänner och grannar

Tabell 2 och 3 visar hur ofta respondenterna träffar vänner och grannar. Svartalternativen i denna fråga är "flera gånger i veckan", "flera gånger i månaden", "någon gång om året",

”aldrig” samt ”personen finns inte.” Enligt den ursprungliga tabellen finns det ett samband mellan ålder och hur ofta man träffar vänner ($\chi^2=33,12$ (df.=4); $p=0,000$). I fråga om vänner har medelsålders oftare kontakt än äldre. Det är större risk att äldre personer inte har vänner, eftersom de kan ha gått bort på grund av ålder. Detta borde inte påverka resultatet i hög grad, eftersom endast 1 procent av de äldre och 0,7 procent av de medelålders svarade att personen inte finns. 0,6 procent ur båda grupperna träffar aldrig sina vänner. Gruppernas svar varierar mest inom variabeln ”flera gånger i veckan”, där 29,4 procent yngre jämfört med 20,7 procent av de äldre har kontakt med vänner regelbundet. 54,1 procent av de äldre respondenterna och 51,4 procent av de medelålders träffar sina vänner flera gånger i månaden. Cirka 18 procent av de arbetsföra respondenterna och närmare 24 procent av de äldre träffar sina vänner endast någon gång om året. Tabell 2 har även blivit förenklad på samma sätt som tabell 1 om föreningsaktivitet. I denna fråga har variablerna ”flera gånger i veckan” och ”flera gånger i månaden” slagits ihop till en gemensam variabel, ”regelbundet kontakt”. Svartalternativen ”aldrig” och ”personen finns inte” har slagits ihop till variabeln ”aldrig kontakt”. Den mittersta variabeln i tabell 2, ”sällan kontakt”, motsvarar den ursprungliga variabeln ”någon gång om året” och har inte slagits ihop med andra. Sambandet mellan ålder och kontakt med vänner är fortfarande signifikant efter ihopslagningen av svartalternativen ($\chi^2=15,6$ (df.=2); $p=0,000$).

Tabell 2. Hur ofta har Du kontakt med vänner?

(%)	30-65 (N=2838)	66+ (N=946)	Totalt (N=3784)
Regelbundet kontakt	80,8	74,8	79,3
Sällan kontakt	17,9	23,6	19,3
Aldrig kontakt	1,3	1,6	1,4

($\chi^2=15,6$ (df.=2); $p=0,000$)

Det finns även ett samband mellan ålder och umgänge med grannar om man ser på tabellen i sin ursprungliga form ($\chi^2=68,3$ (df.=4); $p=0,000$). Största delen av alla

respondenter träffar sina grannar flera gånger i månaden, ungefär 44 procent ur båda grupperna. Äldre och medelålders personer är mest olika när det gäller att träffa grannar flera gånger i veckan. Närmare 27 procent av de äldre träffar sina grannar flera gånger i veckan, medan endast cirka 16 procent av de medelålders gör detsamma. Under en procent ur båda grupperna har inga grannar. Det är lite större variation mellan dem som har svarat att de aldrig träffar sina grannar; 6,3 procent av medelåldersgruppen och 3,8 procent av den äldre. Svarsalternativen i tabell 3 har slagits ihop på exakt samma sätt som i motsvarande tabell om umgänge med vänner. Sambandet mellan ålder och kontakt med grannar är fortfarande signifikant i denna tabell ($\chi^2=31,10$ (df.=2); $p=0,000$).

Tabell 3. Hur ofta har Du kontakt med grannar?

(%)	30-65 (N=2836)	66+ (N=941)	Totalt (N=3777)
Regelbundet kontakt	60,3	70,2	62,8
Sällan kontakt	32,7	25,4	30,9
Aldrig kontakt	7,0	4,4	6,3

($\chi^2=31,10$ (df.=2); $p=0,000$)

Resultatet i tabell 2 och 3 var i stort sett väntad. Största delen av båda åldersgrupperna har kontakt med sina vänner regelbundet, vilket är positivt. Väldigt få har svarat att de aldrig har kontakt med vänner eller att de inte har vänner överhuvudtaget. Trots detta är det ändå en förvånansvärt stor del av både medelålders och äldre som endast träffar sina vänner några gånger om året. Det var även väntat att äldre har oftare kontakt med sina grannar än vad yngre personer har. De äldre träffar sina grannar oftare än sina vänner, åtminstone när det gäller umgänge flera gånger i veckan. Detta kan bero på att äldre personer inte har lika många vänner kvar i livet och att grannar är lättare tillgängliga. Tröskeln är kanske lägre för äldre personer att umgås med grannar jämfört med vänner eftersom de inte behöver färdas långt för att träffa dem.

Svarsalternativen i frågan om respondenternas umgänge med vänner och grannar är väldigt tydliga, vilket underlättar tolkningen av resultatet eftersom det inte går att missförstå frågan och det finns inte rum för spekulationer om vilka olika sätt

respondenterna kan ha tolkat frågan på, vilket är möjligt i de andra frågorna. Däremot är det lite svårare att dra slutsatser om respondenternas sociala kapital, speciellt utgående från hur ofta de träffar sina grannar. Frågan ger svar på hur ofta respondenterna träffar sina grannar men inget om umgängets kvalitet. När det gäller vänner kan man anta att umgänget innebär mer än att man hälsar på varandra i förbifarten. Däremot kan det finnas tudelade meningar om vad det i praktiken innebär att ha kontakt med sina grannar. Räcker det att man alltid hälsar på gumman i hissen för att man ska kunna säga att man umgås med sina grannar flera gånger i veckan? Umgänget behöver nödvändigtvis inte vara mer invecklat än så för att människor ska känna att de får något ut av sitt grannskap, att de känner bl.a. samhörighet och vi-anda.

7.3 Tillit och samhörighet

Tabell 4 visar hur respondenterna har svarat på påståendet "Jag känner samhörighet med mitt grannskap och att jag är en del av det". Svartalternativen var: "stämmer helt", "stämmer ganska bra", "stämmer knappast" och "stämmer inte alls". Resultatet från den ursprungliga tabellen visar att det finns ett samband mellan ålder och känsla av samhörighet i grannskapet ($\chi^2=12,38$ (df.=1); $p=0,006$). De två gruppernas svar var mest olika i det tredje svartalternativet "stämmer knappast". Närmare 15 procent av medelåldersgruppen och knappt 11 procent av de äldre anser att påståendet om samhörighet stämmer knappast. Kring 36 procent av både äldre och medelålders känner samhörighet med sitt grannskap. Hälften av de äldre respondenterna tycker att påståendet stämmer ganska bra, 49,7 procent, medan 46 procent av de medelålders tycker detsamma. Största delen av båda åldersgrupperna anser att de är en del av sitt grannskap, men den äldre gruppen känner i genomsnitt mer samhörighet än den yngre gruppen. De ursprungliga svartalternativen har minskat från fyra till två i tabellen på nästa sida. Det finns fortfarande ett samband mellan ålder och känsla av samhörighet med grannskapet efter ihopslagningen av variabler ($\chi^2=12,10$ (df.=1); $p=0,001$).

Tabell 4. Jag känner samhörighet med mitt grannskap och att jag är en del av det.

(%)	30-65 (N=2834)	66+ (N=924)	Totalt (N=3758)
Känner samhörighet	81,4	86,4	82,6
Känner inte samhörighet	18,6	13,6	17,4

($\chi^2=12,10$ (df.=1); $p=0,001$)

Tabell 5 visar respondenternas känsla av tillit till grannskapet. Påståendet är "De flesta i mitt grannskap kan man lita på" och svarsalternativen är samma som i föregående fråga om samhörighet. Resultatet i tabellens ursprungliga form visar även i denna fråga att det finns ett samband mellan tillit och ålder ($\chi^2=8,36$ (df.=3); $p=0,039$). Det är störst skillnad mellan svaren hos de personer som har svarat att de litar på sitt grannskap. Det är fler äldre än yngre som anser att de kan lita på sitt grannskap. 82,6 procent av alla respondenter känner antingen helt eller delvis tillit till det egna grannskapet, medan 17,4 procent inte känner tillit. Äldre känner i genomsnitt mer tillit till sitt grannskap än yngre. Tabell 5 visar i stora drag vad respondenterna har svarat. Denna tabell är den enda som inte visar ett signifikant samband mellan ålder och socialt kapital när man har minskat på variablerna ($\chi^2=2,36$ (df.=1); $p=0,125$).

Tabell 5. De flesta i mitt grannskap kan man lita på.

(%)	30-65 (N=2797)	66+ (N=930)	Totalt (N=3727)
Litar på grannar	87,8	89,7	88,3
Litar inte på grannar	12,2	10,3	11,

($\chi^2=2,36$ (df.=1); $p=0,125$)

Tabell 6 visar resultatet i fråga om respondenternas känsla av tillit överlag. Påståendet "Det är bäst att låta bli att lita på någon" har samma svarsalternativ som i de två föregående påståendena. Det finns ett samband mellan ålder och känsla av tillit om man ser på tabellen i sin ursprungliga form ($\chi^2=10,37$ (df.=3); $p=0,016$). Störst variation mellan

äldre och yngre finns i svarsalternativet "stämmer knappast", där andelen yngre var cirka 3,5 procent fler än äldre, 44 procent jämfört med 40,6 procent. Det är också detta svarsalternativ som flest personer har valt. 15-16 procent av yngre och äldre har svarat att påståendet stämmer ganska bra, 4,3 procent och 6,3 procent yngre respektive äldre tycker att påståendet stämmer helt och hållet. Kring 37 procent av både yngre och äldre tycker inte att påståendet stämmer, snäppet fler yngre i detta fall. Resultatet visar att de yngre verkar vara mer tillitsfulla än den äldre befolkningen, vilket avviker från tidigare forskningsresultat om tillit (Putnam, 2000, 149). Tabellen nedan är förenklad på samma sätt som i tabell 5 och visar även i förenklad form ett samband mellan ålder och känsla av tillit ($\chi^2=8,18$ (df.=1); $p=0,004$).

Tabell 6. Det är bäst att låta bli att lita på någon.

(%)	30-65 (N=2823)	66+ (N=902)	Totalt (N=3725)
Litar	81,3	76,9	80,2
Litar inte	18,7	23,1	19,8

($\chi^2=8,18$ (df.=1); $p=0,004$)

Färre respondenter har svarat på påståendena om samhörighet och tillit jämfört med de andra frågorna som analyseras här. En orsak till detta kan vara att respondenterna är mer aktiva när de börjar fylla i frågeformuläret, men kanske inte orkar fylla i alla frågor mot slutet. Även om påståendena om tillit och samhörighet inte är de sista frågorna i hela enkäten, är de ändå sist bland de frågor som har studerats i detta lärdomsprov. Fler personer har svarat på det första påståendet som handlar om samhörighet än tillit. I påståendena om tillit är det över 30 personer färre som har svarat än i påståendet om samhörighet, vilket kan tyda på att respondenterna har upplevt påståendena om tillit som besvärliga. I medelåldersgruppen är det betydligt färre personer som har svarat på påståendet om tillit till grannskapet, men i påståendet om tillit överlag är det tvärtom. Medelålders verkar ha haft lättare att svara på detta påstående än äldre. Tabell 7 visar i detalj hur svarsfrekvensen sjunker bland frågorna.

Tabell 7. Svansfrekvens bland båda åldersgrupperna.

(N)	30-65	66+	Totalt
11. Hur aktivt delar du i föreningslivet?	2845	948	3793
14. Hur ofta har du kontakt med vänner?	2838	946	3784
14. Hur ofta har du kontakt med grannar?	2836	941	3777
15a. Jag känner samhörighet med mitt grannskap...	2834	924	3758
15b. De flesta i mitt grannskap kan man lita på	2797	930	3727
15c. Det är bäst att låta bli att lita på någon	2823	902	3725

Resultatet i tabell 6 om tillit var den som kanske avvek mest från tidigare forskning. Enligt Putnam (2000, 149) är det den äldre generationen i USA som har högre tillit än de yngre, inte tvärtom. Putnam beskriver olika typer av tillit; tunn och massiv, varav det är den tunna tilliten som han tror har sjunkit i USA under de senaste decennierna. Om man utgår ifrån Putnams teori och vill undersöka känslan av tillit borde man fokusera på den tunna tilliten eller åtminstone skilja åt massiv och tunn tillit. Påståendet "Det är bäst att låta bli att lita på någon" skiljer inte åt dessa två, vilket försvårar tolkningen av resultatet. Det är möjligt att vissa har tolkat påståendet mer bokstavligen än andra. Respondenterna kan ha läst påståendet som det är och tagit alla personer i sin omgivning i beaktande när de har svarat, medan en del ser det kanske som en självklarhet att man litar på sin familj och sina vänner och har svarat utgående från att påståendet syftar på människor överlag men inte personer som står dem nära.

8 Kritisk granskning och slutdiskussion

Syftet med mitt lärdomsprov var att undersöka äldre personers sociala kapital. Jag tycker att jag har fått svar på de frågeställningar som jag ställde i början, nämligen vad som kännetecknar äldres sociala kapital och även vilka skillnader som finns mellan äldre och medelålders personer. Jag förväntade mig att de äldre respondenterna skulle visa ett starkare socialt kapital än medelålders, men detta är inte fallet i alla frågor. Äldre personer påvisar ett starkare socialt kapital jämfört med medelålders personer när det gäller föreningsaktivitet, umgänge med grannar samt känsla av samhörighet med grannskapet, men i fråga om umgänge med vänner samt känsla av tillit överlag påvisar medelålders personer ett starkare socialt kapital.

Det var väntat att de äldre skulle visa en högre grad av aktivitet i föreningslivet än personer kring medelåldern, men skillnaden är ändå förvånansvärt liten. Jag hade förväntat mig att närmare hälften av de äldre skulle vara mycket eller åtminstone ganska aktiva. Denna undersökning visar att majoriteten av både äldre och medelålders inte är aktiva inom föreningslivet. Om man tror att Putnams (2000, 149) forskning går att tillämpa i vårt land, kan bristen på tid och pengar vara en delorsak till den låga föreningsaktiviteten hos både äldre och medelålders. Detta är endast en tänkbar förklaring. Det vore meningsfullt att utreda fler orsaker till den låga föreningsaktiviteten men även varför det finns relativt stora skillnader mellan resultatet i GERDA-enkäten och enkäten om psykisk hälsa. Problematiken med mätningen av socialt kapital och jämförandet av olika undersökningar framkommer här väldigt tydligt.

Trots att resultatet i fråga om umgänge med vänner är mest positiv, tror jag att det är viktigt att inte fastna vid procenten och antalet gånger som människor har kontakt med vänner. Majoriteten har regelbundet kontakt med sina vänner, vilket är naturligt. Den grupp som jag tror att man borde hålla ett öga på är människorna som sällan är i kontakt med vänner. Det är relativt många människor som endast träffar sina vänner några gånger om året, även om de inte är i majoritet. Håller vi på att bli så självupptagna att våra vänner får vänta flera månader på nästa besök? Om denna grupp blir större är det

kanske ett tecken på ett sjunkande socialt kapital. Samma sak gäller umgänget med grannar. Denna aspekt är dock lite annorlunda till sin karaktär eftersom det inte finns några tydliga normer eller oskrivna regler i samband med umgänge med grannar. Det vore intressant att ta reda på hur umgänget med grannar ser ut i Finland och vad som är den vanligaste formen av umgänge eller rättare sagt vad människor anser att är normalt umgänge. Vilka är de oskrivna reglerna och normerna när det gäller umgänge med grannar? Vilken form av umgänge med grannar stärker det sociala kapitalet, vad behövs för att människor ska känna samhörighet och tillit till sitt grannskap? Är det i form av kvällste, pratstunder på gården eller något helt annat? Dessa är frågor som inte kan besvaras utgående från hur ofta man träffar sina grannar, det behövs en mer detaljerad undersökning för att få veta mera om finländarnas syn på grannskapet. Det finns internationell forskning (Forrest & Kearns, 2001) om grannskap och socialt kapital, men att jämföra forskning från olika länder är problematiskt, eftersom det finns så många kulturella aspekter som inverkar på resultaten i olika undersökningar.

Resultatet om känslan av tillit och samhörighet hos äldre personer avvek mest från tidigare undersökningar. Enligt den forskning jag har baserat detta lärdomsprov på borde den äldre generationen vara mer tillitsfull än yngre generationer, men så är inte fallet i denna undersökning. Det kan hända att Putnams (2000, 149) forskning om socialt kapital i USA inte går att tillämpa i Finland. Resultatet kanske är sanningsenligt, att äldre personer i Finland helt enkelt inte är lika tillitsfulla som yngre generationer och att vårt land inte följer de trender som syns i USA. Det går dock inte att dra slutsatser om trenderna i fråga om tillit i hela Finland, eftersom denna undersökning endast riktar sig till vissa delar av landet. Av alla frågor som jag har analyserat i detta lärdomsprov är det denna fråga vars sanningsenlighet jag är mest kritisk till. Orsaken till att jag är osäker på resultatets sanningsenlighet är påståendets formulering samt svarsfrekvensen på påståendena om samhörighet och tillit.

Det verkar som om respondenterna fann påståendena om samhörighet och framför allt tillit mer besvärliga än de andra frågorna om man ser på svarsfrekvensen. Även om antalet svarande sjönk med varje fråga så tror jag inte att antalet uteblivna i frågorna om tillit och samhörighet enbart kan bero på lathet hos respondenterna, eftersom det är fråga om så många som plötsligt valde att inte svara. Jag tror att påståendet kunde ha

varit formulerat på annat sätt, delvis för att utesluta möjligheten för respondenterna att tolka påståendet på olika sätt, men också för att det vore mer meningsfullt att studera tillit i samband med socialt kapital om påståendet var mer specifikt. Det skulle ha varit väldigt intressant att se om Putnams påstående stämmer angående tunn och massiv tillit, men i sin nuvarande form möjliggör påståendet inte detta. I så fall borde man omformulera påståendet så att massiv och tunn tillit skiljs åt eller så att man endast undersöker den tunna tilliten.

Svarsalternativen kan ha ställt till det för vissa respondenter. Uttryck som "ganska aktiv" och "stämmer knappast" säger inte så mycket om vad respondenterna tycker och gör. Hur mycket är egentligen "ganska mycket" och när är man "mycket aktiv"? Det kan vara svårt för respondenterna att avgöra hur de ska svara eftersom svarsalternativen inte sätter mycket gränser. Det är också problematiskt för de som ska tolka resultatet. Människor kan ha väldigt olik bild av vad t.ex. aktivt föreningsmedlemskap innebär, vilket gör att samma resultat kan tolkas på olika sätt av olika personer. Jag är medveten om att när man arbetar med så här stora enkäter så kan inte alla frågor vara väldigt långa och omfattande, men ibland har jag undrat över vad man egentligen kan dra för slutsatser utgående från svarsalternativ där respondenterna har haft större tolkningsmöjlighet i frågan.

Sammanfattningsvis anser jag utgående från de frågor som jag har studerat att man borde se närmare på föreningsaktivitet och tillit. Jag tror att det vore viktigt att ta reda varför resultatet i fråga om föreningsaktivitet skiljer sig från annan forskning som gjorts i samma område och som riktar sig till samma åldersgrupp. Det skulle vara intressant att få mer information om respondenternas känsla av tillit, speciellt eftersom resultatet inte heller motsvarar tidigare forskning. Jag tror att man kunde dra fler slutsatser om respondenternas känsla av tillit om frågan eller påståendet var mer specifikt och skiljde åt tunn och massiv tillit. Personligen skulle jag vilja veta mer om finländarnas syn på grannskapet och vilka normer som formar vårt umgänge med grannar. Jag tror också att det finns skäl att jämföra enkätresultat från olika år för att närmare undersöka trenderna av socialt kapital. Eftersom resultatet endast i stora drag visar hurudant socialt kapital äldre personer har, skulle jag också föreslå att man i fortsatt forskning ser närmare på mindre åldersgrupper och delar in respondenterna i "yngre äldre" och "äldre äldre", som

man har gjort i liknande undersökningar (Forsman m.fl, 2011, 758). Det finns säkert en hel del detaljer som inte syns i en sådan här undersökning där det är stor skillnad mellan respondenternas ålder i en och samma undersökningsgrupp.

Trots att jag inte kunde undersöka alla åldersgrupper i detta lärdomsprov är jag nöjd med mitt tillvägagångssätt, eftersom temat för mitt lärdomsprov var att ge en helhetsbild av socialt kapital som fenomen. Jag valde att skriva om socialt kapital eftersom jag fattade intresse för ämnet under en kurs förra året. Mitt val av ämne har både haft positiva och negativa sidor. Det är svårt att skriva om ett ämne som så många personer uttryckt sig om, men ämnets bredd utgör också en positiv sak. Vanligtvis skulle t.ex. föreningsaktivitet och umgänge med vänner och grannar inte ha så mycket gemensamt i ett lärdomsprov, men tack vare socialt kapital har dessa komponenter något gemensamt. Ämnet har gjort arbetet intressant och framför allt varierande. Jag är nöjd med mitt arbete och jag hoppas att THL:s forskningsenhet i Vasa kan ha nytta av mitt lärdomsprov.

Litteratur

Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, 94.

De Silva, M., McKenzie, K., Harpham, T. & Huttly, S. (2005). Social capital and mental illness – a systematic review. *J Epidemiol Community Health*, 59, 619-627.

Dudwick, N., Kuehnast, V., Nyhan, J. & Woolcock, M. (2006). Analyzing Social Capital in Context: A Guide to Using Qualitative Methods and Data. *The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank*, Stock No. 37260.

Forrest, R. & Kearns, A. (2001). Social cohesion, social capital and the neighborhood. *Urban Studies*, 38, (12) 2125–2143.

Forsman, A. (2012). *The Importance of Social Capital in Later Life – Mental Health Promotion and Mental Disorder Prevention among Older Adults*. Doktorsavhandling. Nordic School of Public Health NHV.

Forsman, A., Nyqvist, F. & Wahlbäck, K. (2011). Cognitive components of social capital and mental health status among older adults: A population-based cross-sectional study. *Scandinavian Journal of Public Health*, 39, 757-765.

Granovetter, M. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78 (6), 1360-1380.

Grootaert, C. & van Bastelaer, T. (2001). Understanding and measuring social capital: A synthesis of findings and recommendations from the Social Capital Initiative. *The World Bank*. [u.o.]

Nyqvist, F., Nygård, M. & Forsman, A. (2012). Det sociala kapitalets betydelse för de äldre i Botniaregionen. Ingår i: *Äldres värdighet, delaktighet och hälsa – Resultat från GERDA Botnia-projektet*. Jungerstam, S., Nygård, M., Olofsson, B., Pellfolk, T. & Sund, M. (red). Vasa: Yrkeshögskolan Novia och författarna.

Giddens, A. (2007). *Sociology*. Lund: Studentlitteratur.

Herberts, C., Aromaa, E., Björkqvist, K., Forsman, A., Herberts, K., Nordmyr, J., Nyqvist, F., Salokangas, R., Tuulari, J. & Wahlbäck, K. (2012). *Western Finland Mental Health Survey 2011 – Survey methods*. (39/2012) [u.o.]: National Institute for Health and Welfare.

Hyppä, M. (2007). *Livskraft ur gemenskap – om socialt kapital och folkhälsa*. [u.o.]: Studentlitteratur.

Hyypä, M. & Mäki, J. (2003). Social participation and health in a community rich in stock of social capital. *Health Education Research – theory and practice*, 18, (6).

Jakobsson, G. & Nyqvist, F. (2011). Socialt kapital i Österbotten. Ingår i: Vartiainen, P. & Vuorenmaa, M. (red.) *Kohti sosiaalisesti kestävää hyvinvointia – Näkökulmia Pohjanmaalta*. Vasa: Vasa universitet.

Jungerstam, S. (2012). GERDA Botnia – en tvärvetenskaplig resurs för och om äldre i Västerbotten och Österbotten. Ingår i: *Äldres värdighet, delaktighet och hälsa – Resultat från GERDA Botnia-projektet*. Jungerstam, S., Nygård, M., Olofsson, B., Pellfolk, T. & Sund, M. (red). Vasa: Yrkehögskolan Novia och författarna.

Jokinen, K. & Saaristo, K. (2004). *Sociologi*. [u.o.]: Werner Söderström.

Olson, H-E. (2007). Förord av Hans-Erik Olson. Ingår i: Hyypä, M. *Livskraft ur gemenskap – om socialt kapital och folkhälsa*. [u.o.]: Studentlitteratur.

Putnam, R. (1993). *Den fungerande demokratin – Medborgarandans rötter i Italien*. Stockholm: SNS Förlag.

Putnam, R. (2000). *Den ensamme bowlaren*. Stockholm: SNS Förlag.

Siisiäinen, M. (2000). *Two concepts of social capital: Bourdieu vs Putnam*. Paper presented at ISTR Fourth International Conference "The Third Sector: For What and for Whom?" Trinity College, Dublin, Ireland.

Bilaga 1. Tabellerna i sin ursprungliga form

Tabell 1. Hur aktivt deltar Du i föreningslivet?

(%)	30-65 (N=2845)	66+ (N=948)	Totalt (N=3793)
Mycket aktivt	6,7	5,9	6,5
Ganska aktivt	17,4	24,4	19,1
Ganska lite	32,8	37,1	33,9
Inte alls	43,1	32,6	40,5

($\chi^2=42,26$ (df.=3); $p=0,000$)

Tabell 2. Hur ofta har Du kontakt med vänner?

(%)	30-65 (N=2838)	66+ (N=946)	Totalt (N=3784)
Flera gånger i veckan	29,4	20,7	27,2
Flera gånger i månaden	51,4	54,1	52,1
Någon gång om året	17,9	23,6	19,3
Aldrig	0,6	0,6	0,6
Personen finns inte	0,7	1,0	0,8

($\chi^2=33,12$ (df.=4); $p=0,000$)

Tabell 3. Hur ofta har Du kontakt med grannar?

(%)	30-65 (N=2836)	66+ (N=941)	Totalt (N=3777)
Flera gånger i veckan	15,6	26,8	18,4
Flera gånger i månaden	44,7	43,5	44,4
Någon gång om året	32,7	25,4	30,9
Aldrig	6,3	3,8	5,7
Personen finns inte	0,6	0,5	0,6

($\chi^2=68,30$ (df.=4); $p=0,000$)

Tabell 4. Jag känner samhörighet med mitt grannskap och att jag är en del av det

(%)	30-65 (N=2834)	66+ (N=924)	Totalt (N=3758)
Stämmer helt	35,4	36,7	35,7
Stämmer ganska bra	46,0	49,7	46,9
Stämmer knappast	14,7	10,9	13,8
Stämmer inte alls	3,9	2,7	3,6

($\chi^2=12,38$ (df.=3); $p=0,006$)

Tabell 5. De flesta i mitt grannskap kan man lita på

(%)	30-65 (N=2797)	66+ (N=930)	Totalt (N=3727)
Stämmer helt	31,1	35,8	32,3
Stämmer ganska bra	56,7	53,9	56,0
Stämmer knappast	10,0	8,2	9,6
Stämmer inte alls	2,2	2,2	2,2

($\chi^2=8,36$ (df.=3); $p=0,039$)

Tabell 6. Det är bäst att låta bli att lita på någon.

(%)	30-65 (N=2823)	66+ (N=902)	Totalt (N=3725)
Stämmer helt	4,3	6,3	4,8
Stämmer ganska bra	14,4	16,7	15,0
Stämmer knappast	44,0	40,6	43,1
Stämmer inte alls	37,3	36,4	37,1

($\chi^2=10,37$ (df.=3); $p=0,016$)